

злочинні дії передбачені насамперед статтями КК України – 293 «Групове порушення громадського порядку», 294 «Масові заворушення».

ГЕНЕЗИС ПОГЛЯДІВ СТОВОСНО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ПРАВООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ» У ВІТЧИЗНЯНИЙ ПРАВОВІЙ НАУЦІ

Григоренко І.А., ад'юнкт кафедри теорії держави та права НАВС

Набуття Україною статусу демократичної правової держави зумовлює пріоритет охорони прав, свобод та законних інтересів громадян. Відтак, особливого соціального значення набуває правоохоронна система держави, яка охоплює всю сукупність державно-правових засобів, способів і гарантій, що забезпечують охорону й захист людини та громадянина від протиправних діянь (об'єкти й мету охорони права; суб'єктів охорони права; правоохоронну діяльність).

Зміст і напрями діяльності правоохоронної системи в різних типах держав відрізняються. Досить наочним прикладом цього твердження є порівняння правоохоронних систем демократичних і недемократичних держав. Отже, одним з головних елементів правоохоронної системи вважається правоохоронна діяльність.

Правоохоронна діяльність як явище правової дійсності виникла одночасно з виникненням права та держави, однак свого концептуального оформлення вона набуває лише у другій половині двадцятого століття. З розвитком суспільства трансформувалася й зміст функції охорони права, а отже, змінювалися і самі визначення поняття правоохоронної діяльності, називалися неоднакові її ознаки.

Науковий підхід як до правової системи загалом, так і при визначенні поняття правоохоронної діяльності передбачає звернення до історичного минулого. Питання правового регулювання й ефективності діяльності правоохоронних органів привертала увагу відомих вчених-правників, зокрема, С.С. Алексеева, М.Е. Андріанова, О.Г. Братка, В.І. Гоймана, В.В. Лазарева, І.С. Самощенко, С.В. Вікторського, В.П. Даневського, В.М. Духовського, О.Ф. Кістяківського, А.Ф. Коні, В.А. Ліновського, П.І. Люблінського, В.Л. Случевського, М.І. Стояновського, І.Я. Фойницького.

Наукові дослідження з проблем створення й розвитку правоохоронних органів за радянських часів проведено переважно в контексті вимог часу, які переважно полягали у висвітленні позитивних досягнень правової політики держави і передової ролі у цьому політичних сил, ніж детального дослідження правових засад та організації правоохоронної системи.

Огляд законодавства СРСР та УРСР дає підстави стверджувати, що питанню правоохоронної діяльності, зокрема її загальних засад, дефініції не приділялось належної уваги на нормотворчому рівні. До того ж, як вказує В.А. Моршинін, термін «правоохоронні органи» вперше вжитий у Постанові ЦК КПРС «Про покращення роботи з охорони правопорядку й поділення боротьби з правопорушеннями» (1979 р.) та в Законі СРСР «Про прокуратуру в СРСР» (1979 р.), а вже згодом у законодавстві з'явилися похідні від «правоохоронних органів» терміни: «правоохоронна діяльність», «діяльність правоохоронних органів», «система правоохоронних органів», «механізм системи правоохоронних органів» та ін. Однак, усі ці терміни вживалися непослідовно, не було спроб використання системного підходу до вирішення питання нормативного закріплення правоохоронної діяльності, системи правоохоронних органів тощо.

З набуттям Україною незалежності науковий інтерес до проблем історичного розвитку правоохоронних органів помітно підвищився. Водночас ситуація на законодавчому рівні не зазнала суттєвих змін. Закон України «Про державний захист працівників суду та правоохоронних органів», у якому вперше зроблено спробу навести перелік правоохоронних органів держави, не вирішив концептуально проблему законодавчого унормування засад правоохоронної діяльності. Шляхи реформування правоохоронних органів у

незалежній державі схвалено Концепцією судово-правової реформи в Україні, прийнятою Верховною Радою України 28 квітня 1992 р., та закріплено Конституцією України 1996 р., положення якої дали поштовх для законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності.

З ухваленням у 1996 р. Конституції України, що передбачала суттєві зміни у структурі правоохоронних органів, зокрема стосовно розподілу повноважень прокуратури та суду в питаннях, пов'язаних з обмеженням прав і свобод громадян, прийняттям у 2001 р. Кримінального кодексу України, безсумнівно очевидно стало оновлення положень кримінального процесуального законодавства (адже з часу прийняття КПК 1960 р. знав різних змін і доповнень понад 200 разів). Більшість таких новацій відбулося за роки незалежності. У рамках так званої «малої судової реформи» (2001–2003 рр.) до законодавства внесено низку істотних змін, зокрема щодо системи судоустрою, кримінального судочинства, статусу та повноважень окремих правоохоронних органів. Хоча й залишилися невирішеними питання дефініції правоохоронної діяльності, визначення її принципів, функцій тощо.

Суб'єкти правотворчості непослідовно й суперечливо підходили до вирішення зазначених питань. Згадаймо лише прийняті 2003 р. закони України «Про основи національної безпеки України» та «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави», у яких містяться досить суперечливі неузгоджені визначення правоохоронних органів.

Стратегічні напрями удосконалення положень кримінального процесуального законодавства як складових системи кримінальної юстиції сформульовані в Концепції реформування кримінальної юстиції в Україні, затвердженій Указом Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 лютого 2008 р. «Про хід реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів» від 8 квітня 2008 р. № 311/2008.

Щодо наукових досліджень із питань правоохорони, то радянська правова доктрина саме поняття правоохоронної діяльності почала виділяти серед інших форм діяльності лише із середини 50-х років ХХ ст. [3, с. 25].

Вирішення проблеми визначення правоохоронної діяльності, з'ясування її сутності, встановлення системи правоохоронних органів відбувається, в основному, у межах навчальної дисципліни «Організація судових та правоохоронних органів», і займаються цими питаннями переважно науковці певної сфери юридичних наук, наприклад, кримінального процесу, кримінального права тощо.

На відміну від країн романо-германської правової сім'ї, у якій категорія «правоохоронна діяльність» має чітку наукову основу, у правовій доктрині України поняття «правоохоронна діяльність» не визначено, що ускладнює розв'язання багатьох теоретичних і прикладних завдань. Важливість правоохоронної діяльності визначається її метою, яка полягає в охороні прав та свобод людини й громадянина, громадського порядку, забезпеченні громадської безпеки, підтриманні правопорядку. Ця мета реалізується в завданнях та функціях, що покладаються суспільством та державою на цей вид діяльності. На основі проведеного порівняльного аналізу та узагальнення поглядів учених запропоновано визначення правоохоронної діяльності як різновиду правової діяльності, що здійснюється з метою охорони прав і свобод людини та громадянина, інтересів громадянського суспільства та держави спеціально уповноваженими на те суб'єктами шляхом застосування юридичних заходів впливу в порядку та в межах, закріплених законом.

ЗАХИСТ ПРАВ ЖУРНАЛІСТІВ НА ЗАГАЛЬНО-СОЦІАЛЬНОМУ РІВНІ

Засць І.С., ад'юнкт кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права НАВС

Важливим напрямом для забезпечення державою недоторканості життя, здоров'я, майна своїх громадян є запобігання злочинності у всіх її проявах, в